

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2010-03-04

Närvarande: F.d. justitierådet Bo Svensson, f.d. regeringsrådet Kjerstin Nordborg och justitierådet Ann-Christine Lindeblad.

Ersättning vid expropriation

Enligt en lagrådsremiss den 11 februari 2010 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i expropriationslagen (1972:719),
2. lag om ändring i miljöbalken,
3. lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
4. lag om ändring i lagen (2010:000) om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988),
5. lag om ändring i rennäringslagen (1971:437),
6. lag om ändring i väglagen (1971:948),
7. lag om ändring i lagen (2010:000) om ändring i väglagen (1971:948),
8. lag om ändring i ledningsrättslagen (1973:1144),
9. lag om ändring i anläggningslagen (1973:1149),
10. lag om ändring i bostadsförvaltningslagen (1977:792),
11. lag om ändring i skogsvårdslagen (1979:429),
12. lag om ändring i lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter,
13. lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10),
14. lag om ändring i plan- och bygglagen (2010:000),
15. lag om ändring i lagen (1987:11) om exploateringssamverkan,
16. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,

17. lag om ändring i minerallagen (1991:45),
18. lag om ändring i bostadsrättslagen (1991:614),
19. lag om ändring i lagen (1995:1649) om byggande av järnväg,
20. lag om ändring i lagen (2010:000) om ändring i lagen (1995:1649) om byggande av järnväg,
21. lag om ändring i lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling,
22. lag om ändring i lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar,
23. lag om ändring i lagen (2006:449) om skydd för störningskänslig forskning.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Henrik Matz och ämnessakkunnige Magnus Hermansson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen lämnas förslag om ändringar i ersättningsbestämmelserna i expropriationslagen och i de andra lagar som hänvisar till dessa bestämmelser. Förslagen innebär att högre ersättningar ska betalas vid expropriation och andra åtgärder där fastigheter tas i anspråk med tvång. Det sker genom att expropriationslagens begränsning av rätten till ersättning för s.k. förväntningsvärden upphävs. Vidare föreslås att det inte längre ska vara möjligt att göra något s.k. toleransavdrag från expropriationsersättningen eller från skadestånd enligt miljöbalken utan ersättningen ska motsvara hela den ersättningsgilla skadan. Slutligen föreslås ett schablonpåslag på expropriationsersättningen med 25 procent av fastighetens marknadsvärde eller marknadsvärdeminskning.

Förslagen motiveras med bl.a. att de som vid början av 1970-talet, då de nuvarande ersättningsbestämmelserna tillkom, ansökte om expropriation i hög utsträckning var antingen staten eller en kommun

som behövde mark för något allmännyttigt ändamål. Idag görs expropriationsansökningarna i större utsträckning av enskilda som driver verksamhet i vinstsyfte. Det finns då inte längre skäl att hålla nere expropriationsersättningarna på fastighetsägarnas bekostnad utan deras äganderätt till marken föreslås stärkt. Lagrådet vill här anmärka att denna förstärkta äganderätt självklart kommer att leda till ökade kostnader för det allmänna, vilket kan inge betänkligheter exempelvis när det gäller möjligheterna att skydda orörd natur och intressanta kulturbyggnader.

Förslagen rör i allt väsentligt expropriation av mark. De författningar som föreslås ändrade till överensstämmelse med de nya bestämmelserna i expropriationslagen är de som uttryckligen hänvisar till expropriationslagens ersättningsbestämmelser. Men expropriationslagens ersättningsbestämmelser ligger till grund för hur ersättningarna ska bestämmas vid tvångsinlösen i andra sammanhang utan att det uttryckligen framgår av författningstexterna. Som exempel på detta kan nämnas bestämmelserna i 22 kap. 2 § aktiebolagslagen (2005:551) om tvångsinlösen av aktier. Dessa bestämmelser medger i dag inte att inlösenbeloppet bestäms med ett 25-procentigt påslag för att kompensera minoritetsaktieägarna för att de tvångsvis avhänder sina aktier. Det finns emellertid skäl att räkna med att om löseskillingen och intrångsersättningen vid markinlösen ska bestämmas med ett 25-procentigt påslag, det kommer att utlösa krav på att detsamma ska gälla vid tvångsinlösen av minoritetsaktier. Ändringar av detta slag innebär att det blir dyrare och därmed svårare att genomföra strukturrationaliseringar i svenskt näringsliv. Saken bör uppmärksammas i den fortsatta beredningen.

4 kap. 1 §

I första stycket fjärde meningen införs den ovan nämnda bestämmelsen om ett 25-procentigt påslag på löseskillingen och intrångsersättningen. I de remitterade författningsförslagen finns det många hänvisningar till detta lagrum. En hänvisning till 4 kap. 1 § första stycket fjärde meningen tvingar läsaren att räkna meningarna i stycket och är av bl.a. det skälet olämplig. Lagrådet föreslår att meningen bryts ut till ett nytt andra stycke. Om detta godtas bör det medföra att det föreslagna sista stycket i paragrafen läggs – i modifierad form – som en andra mening i det nya andra stycket.

Övergångsbestämmelserna

I avsnitt 9 i lagrådsremissen behandlas ikraftträdande och övergångsbestämmelser. Under rubriken Lagar som inte ändras behandlas anläggningslagen (1973:1149), rennäringslagen (1997:437) och lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling. I dessa lagar finns hänvisningar till expropriationslagen på ett sådant sätt att de nu remitterade förslagen om ändringar i expropriationslagen kommer att slå igenom i de nämnda lagarna utan att de behöver ändras. Det väcker frågan hur övergångsbestämmelserna ska utformas: I anslutning till varje lag, i en fristående lag eller i expropriationslagens övergångsbestämmelser? I remissen har regler av övergångskaraktär förts in i anslutning till de materiella ersättningsbestämmelserna. Det är enligt Lagrådets mening en godtagbar lösning.

Förslaget till lag om ändring i lagen om kulturminnen m.m.

Övergångsbestämmelserna

Andra meningen i punkten 2 av övergångsbestämmelserna bör, i likhet med vad som skett i förslaget till lag om ändring i minerallagen, brytas ut till en punkt 3 av förslagsvis följande lydelse:

3. I de fall som avses i 2 ska hänvisningen till expropriationslagen (1972:719) avse den lagen i dess lydelse vid utgången av juli 2010.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar övriga lagförslag utan erinran.